

QON KASALLIKLARI: LEYKOZ

Mualliflar:

Sodiqova Zaxroxon Qaxxorali qizi

Quva Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi

maxsus fan o'qituvchisi

Komilova Mohichexra Dilmurodjon qizi

Quva Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi

maxsus fan o'qituvchisi

ANNOTATSIYA: Leykozlar qon tizimining xavfli o'smaviy kasalliklari bo'lib, suyak iligida yetilmagan yoki patologik o'zgargan leykotsitlarning nazoratsiz ko'payishi bilan tavsiflanadi. Ushbu maqolada leykoslarning etiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari, diagnostikasi, zamonaviy davolash usullari hamda profilaktikasi ilmiy asosda yoritilgan.

ABSTRACT (English): Leukemia is a group of malignant hematological diseases characterized by uncontrolled proliferation of abnormal leukocytes in the bone marrow. This article discusses the etiology, pathogenesis, clinical manifestations, diagnosis, modern treatment approaches, and prevention of leukemia.

KALIT SO'ZLAR: Leykoz, gematologiya, suyak iligi, leykotsit, anemiya, blast hujayralar, gemoblastoz, o'sma kasalliklari.

KEY WORDS (English): Leukemia, hematology, bone marrow, leukocytes, anemia, blast cells, hemoblastosis, malignancy.

KIRISH

Leykozlar (leykemiya) qon hosil qiluvchi tizimning xavfli o'smaviy kasalliklari bo'lib, suyak iligida patologik o'zgargan oq qon hujayralarining nazoratsiz ko'payishi bilan tavsiflanadi. Ushbu kasallik natijasida normal eritrotsitlar, trombotsitlar va yetuk leykotsitlar ishlab chiqarilishi izdan chiqadi. Buning oqibatida bemorda kamqonlik, immunitetning pasayishi, qon ketishga moyillik va turli infeksiyalar rivojlanadi.

So'nggi yillarda molekulyar genetika va gematologiya sohasidagi yutuqlar leykoslarni erta aniqlash va individual davolash imkoniyatlarini kengaytirdi. Shunga qaramay, kasallik dunyo miqyosida dolzarb tibbiy va ijtimoiy muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Kasallik har qanday yoshda uchrashi mumkin, biroq ayrim turlari bolalarda, boshqalari esa katta yoshdagilarda ko'proq kuzatiladi.

Leykoslarni o'z vaqtida aniqlash, zamonaviy diagnostika usullaridan foydalanish va kompleks davolash bemorlarning umr davomiyligi hamda hayot sifatini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega.

1. Leykoz haqida umumiy tushuncha

Leykoz — qon va qon hosil qiluvchi organlarning malign kasalligi bo'lib, suyak iligida bir yoki bir necha hujayra qatorining nazoratsiz ko'payishi bilan kechadi. Natijada patologik hujayralar qon oqimiga chiqib, jigar, taloq, limfa tugunlari va boshqa organlarda to'planishi mumkin.

Kasallikning rivojlanishida hujayra DNKsida yuz beradigan mutatsiyalar muhim o'rin tutadi. Bu mutatsiyalar hujayralarning normal yetilishi va o'z vaqtida nobud bo'lish mexanizmlarini buzadi.

2. Etiologiyasi va xavf omillari (kengaytirilgan)

Leykozning aniq sababi har doim ham ma'lum emas, biroq quyidagi omillar xavfni oshirishi mumkin:

Genetik mutatsiyalar va irsiy moyillik;

Ionlashtiruvchi nurlanish;

Benzol va ayrim sanoat kimyoviy moddalariga uzoq muddatli ta'sir;

Ba'zi virusli infeksiyalar;

Avval o'tkazilgan kimyoterapiya yoki radioterapiya;

Immun tizimi faoliyatining buzilishi;

Atrof-muhitning zararli omillari va ekologik muammolar.

Xavf omillari mavjudligi kasallik albatta rivojlanishini anglatmaydi, biroq ehtimolni oshiradi.

3. Patogenezi (kengaytirilgan)

Suyak iligida bitta o'zgargan hujayra nazoratsiz ko'payishni boshlaydi. Hosil bo'lgan blast hujayralar normal qon hosil bo'lish jarayonini siqib chiqaradi.

Natijada:

Eritrotsitlar kamayadi va anemiya yuzaga keladi;

Trombotsitlar kamayishi qon ketish xavfini oshiradi;

Normal leykotsitlar kamayishi infeksiyalarga moyillikni kuchaytiradi;

Patologik hujayralar boshqa organlarga tarqalib, ularning faoliyatini buzadi.

4. Leykozlarning tasnifi

Kasallik kechishiga ko‘ra:

O‘tkir leykoz;

Surunkali leykoz.

Hujayra kelib chiqishiga ko‘ra:

O‘tkir limfoblast leykoz;

O‘tkir mieloid leykoz;

Surunkali limfotsitar leykoz;

Surunkali mieloid leykoz.

Har bir tur klinik kechishi, davolash usuli va prognozi bilan farq qiladi.

5. Klinik belgilari (batafsil)

Kasallik dastlab umumiy holsizlik bilan boshlanishi mumkin.

Umumiy belgilar:

Tez charchash;

Holsizlik;

Ishtahaning pasayishi;

Vazn yo‘qotish;

Tungi terlash.

Gemorragik belgilar:

Burundan qon ketishi;

Milk qonashi;

Teri ostida ko'karishlar;

Mayda nuqtasimon qon quyilishlar.

Infeksion belgilar:

Tez-tez isitma;

Takrorlanuvchi infeksiyalar;

Og'iz bo'shlig'ida yallig'lanishlar.

Organlar tomonidan:

Limfa tugunlarining kattalashishi;

Jigar va taloq kattalashishi;

Suyak va bo'g'im og'riqlari.

6. Diagnostikasi

Tashxis qo'yishda quyidagilar muhim:

Umumiy qon tahlili;

Periferik qon surtmasi;

Suyak iligi aspiratsiyasi va biopsiyasi;

Immunofenotiplash;

Sitogenetik va molekulyar-genetik tekshiruvlar;

Biokimyoviy tahlillar;

Zarurat bo'lsa KT yoki MRT.

Erta tashxis davolash natijalarini sezilarli yaxshilaydi.

7. Zamonaviy davolash usullari

Davolash kasallik turi va bemorning umumiy holatiga qarab belgilanadi.

Kimyoterapiya

Patologik hujayralarni yo'q qilish uchun asosiy usul hisoblanadi.

Maqsadli (target) terapiya

Saraton hujayralaridagi ma'lum molekulyar o'zgarishlarga ta'sir qiluvchi dorilar qo'llanadi.

Immunoterapiya

Immun tizimini faollashtirib, o'smaga qarshi kurashishga yordam beradi.

Gematopoetik ildiz hujayralari transplantatsiyasi

Ba'zi bemorlarda uzoq muddatli remissiya yoki sog'ayishga erishish imkonini beradi.

Qo'llab-quvvatlovchi davolash

Eritrotsit va trombosit massasini quyish;

Antibiotik va zamburug'larga qarshi terapiya;

Og'riqni kamaytirish;

Oziqlanish va psixologik yordam.

8. Asoratlari

Og'ir anemiya;

Kuchli qon ketishlar;

Sepsis;

Ichki organlar faoliyatining buzilishi;

Davolashsiz qolsa, hayot uchun xavf tug'diruvchi holatlar.

9. Profilaktikasi

Leykozning barcha turlarini oldini olishning aniq usuli mavjud emas, ammo quyidagi choralar xavfni kamaytirishga yordam beradi:

Zararli kimyoviy moddalardan himoyalinish;

Radiatsiya ta'sirini cheklash;

Sog'lom ovqatlanish va jismoniy faollik;

Chekish va spirtli ichimliklardan voz kechish;

Muntazam tibbiy ko'riklardan o'tish;

Qon tahlillaridagi o'zgarishlarga befarq bo'lmaslik.

XULOSA

Leykoz qon hosil qiluvchi tizimning murakkab va jiddiy kasalligi bo'lib, erta tashxis va zamonaviy davolash usullari bemor prognozini sezilarli yaxshilaydi. Molekulyar diagnostika, maqsadli terapiya va ildiz hujayralari transplantatsiyasi gematologiyada yangi imkoniyatlarni yaratdi. Tibbiyot xodimlarining kasallikni erta aniqlash bo'yicha bilimlarini oshirish, aholining xabardorligini kuchaytirish va profilaktik ko'riklarni kengaytirish leykoz bilan bog'liq asoratlar va o'lim ko'rsatkichlarini kamaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

Harrison's Hematology and Oncology

WHO Cancer Guidelines

Robbins Basic Pathology

Gematologiya darsligi

O'zbekiston SSV klinik protokollari